

‘Circulair ontwerpen is de imperfectie omarmen’

Tekst
Beeld

Claudia Lagermann
Alexander van Berge

TNT, Hoofddorp

Odette Ex van Ex Interiors is de interieurarchitect die circulair ontwerpen in Nederland op de kaart zette. Hoewel ze zich tien jaar geleden nog een roepende in de woestijn voelde, is er nu een steeds groter draagvlak voor circulair ontwerpen. Gelukkig maar, want de switch die zij jaren geleden al maakte, gunt ze iedere ontwerper. “Het zou zo mooi zijn als we allemaal weer met innovatie bezig zijn en tegelijkertijd goed voor de aarde zorgen.”

Wat waren je redenen om tien jaar geleden circulair te gaan ontwerpen?

“Ik ben altijd al op zoek geweest naar het oorspronkelijke, het zuivere, het pure. Dat voel je als je met natuurlijke materialen werkt, waar niet allerlei afwerkingslagen op terecht zijn gekomen omdat het krasvrij, schoon en strak moet zijn. Een goed interieur is een interieur dat ademt. Dat ontstaat door met natuurlijke materialen te werken. Als je natuurlijke materialen niet bewerkt, dan zie je dat interieurs gaan doorleven. En even los van interieurs, vind ik dat we met z'n allen al heel lang niet goed voor de aarde zorgen. We consumeren, gebruiken allerlei gifstoffen, wat veel milieuschade oplevert. Corona heeft ons wat dat betreft wakker geschud. Het is echt tijd dat we weer voor onszelf en voor de aarde gaan zorgen. Als ontwerper is het belangrijker dan ooit dat je kennis hebt over de materialen die je gebruikt. Je moet weten hoe ze zijn samengesteld en welke milieuschade ze aanrichten.”

De laatste jaren begint dat bewustzijn te groeien, maar waar liep je tien jaar geleden tegenaan toen je als pionier begon?

“Waar ik toen tegenaan liep was het ‘totaal onwetende’. Het eerste project waarvoor ik circulair ontwierp, was

het TNT-hoofdkantoor in Hoofddorp. Daarvoor had ik producten als formaldehydevrije platen nodig, maar die waren nergens te krijgen. Als ik met een leverancier belde, moest ik aan zijn stem horen of hij er überhaupt iets van snapte en of ik kon doorvragen. Ik heb heel Europa afgebeld om te achterhalen waar ze al verder waren en waar ik materialen vandaan kon halen. In Edinburgh was dat het geval, maar dit project had als voorwaarde dat we alle producten binnen een straal van achthonderd kilometer moesten kopen en Edinburgh lag daar net buiten. Uiteindelijk heeft onze zoektocht ons terug naar Zeeland geleid waar we vlas weer gingen omarmen.”

Triodos Bank, Landgoed De Reehorst, Driebergen-Rijsenburg

Wat heb je als ontwerper geleerd in die tijd?

“Het bijzondere aan deze ervaringen is dat het je terugbrengt naar oudere materialen. En dat je die kunt innoveren naar nu. Daarvoor heb je kennis over de materialen nodig. Linnen, vlas en stro zijn oude materialen, maar wel natuurlijke producten. Ik ben me in dat soort materialen gaan verdiepen en door de kennis die ik heb opgedaan, ben ik anders gaan ontwerpen. Materialen waar ik aanvankelijk van dacht: die vind ik lelijk, ben ik gaan omarmen omdat ze wel aan de kwaliteiten en aspecten voldoen die ertoe doen. Als ontwerper moet je die switch kunnen maken en kunnen omdenken in ‘dan manipuleer ik jou wel tot mooi’. Dat vind ik ontzettend leuk om te doen en gun ik elke ontwerper. Want als we die knop kunnen omzetten, dan zijn we allemaal weer met innovatie bezig en kunnen we van daaruit ook weer de zorg voor de aarde op ons nemen, wat broodnodig is.”

(MATERIALEN WAARVAN IK DACHT: DIE VIND IK LELIJK, BEN IK GAAN WAARDEREN)

Welke veranderingen heb je de afgelopen jaren in je omgeving waargenomen?

“In de tien jaar dat ik dit doe, zie ik dat mensen het heel fijn vinden om aan dit soort projecten te werken omdat

ze voelen dat dit ertoe doet. Ze zijn bezig met iets wat ze raakt. Ik zie met name dat leveranciers en producenten circulariteit omarmen en daar innovatief mee bezig zijn. Daar heb ik veel respect voor, want je moet daarvoor wel je productieprocessen omzetten en grote investeringen doen. Zo heeft Sepa een designstoel van balen vlas gemaakt. Zij doen wat er gevraagd wordt. Dat we dat in Nederland kunnen, dat verschillende partijen en elkaar hierin vinden, vind ik fantastisch. Zoetjesaan begint het bewustzijn te komen dat we de accenten op andere plekken moeten leggen dan op consumeren. De zachte waarden worden steeds belangrijker: de echte dingen in het leven, zoals dichtbij jezelf blijven en de verbinding met de natuur aangaan. Daar moet wat mij betreft de verandering vandaan komen.”

Waar valt volgens jou nog winst te behalen?

“Als het over circulariteit gaat, heerst er nog veel verwarring. Wanneer iets bijvoorbeeld gemaakt is van hergebruikte plastic flessen, dan betekent dat niet automatisch dat het aan circulaire eisen voldoet. Het is als interieurarchitect ontzettend belangrijk om kennis te ontwikkelen over de producten waarmee je werkt. Weet hoe schadelijk of niet schadelijk een product is. Alleen dan kun je een goed interieur ontwerpen. Om een bijdrage te kunnen leveren aan het vergroten van die kennis hebben wij in samenwerking met de Dutch Green Building Council (DBBC) en NIBE de vergelijkingstoel INSIDE/INSIDE ontwikkeld. Daarmee willen we concurrentie op een positieve manier stimuleren en leveranciers en fabrikanten uitdagen hun producten te verbeteren. Mijn droom is dat op een dag naast de kostprijs ook de milieuschade op het prijskaartje te lezen is, waardoor de consument bewuster tot keuzes kan komen.”

In hoeverre is samenwerking belangrijk als je een circulair gebouw wilt ontwerpen?

“Dat is essentieel. Een mooi voorbeeld is het kantoor van Triodos Bank op Landgoed De Reehorst. Het plan was om hier een volledig circulair en duurzaam gebouw neer te zetten. Er werd een team samengesteld van gelijkgestemden. Van de architect tot de aannemer en van de ontwikkelaar tot de opdrachtgever: iedereen droeg dezelfde waardes uit. Toen we zeven jaar geleden voor het eerst samen over het landgoed wandelden, bespraken we wat we bereikt wilden hebben als het gebouw er zou staan. Daar kwam unaniem uit: verbinding met hemel en aarde en met de natuur. Tijdens het proces

hebben we elkaar daar continu op gewezen. Zodra we het doel uit het oog dreigden te verliezen, floten we elkaar terug. Het resultaat is een gebouw dat ademt. Daar hebben we bij elke stap rekening mee gehouden. Alles is van hout, dat zet je niet in de vieze lak, maar in een doorlatende coating. Een groot akoestisch probleem hebben we opgelost door alle wanden te betengelen met linnen. Dat is prachtig, maar toen ik het voor het eerst zag, dacht ik: dit is veel te kwetsbaar, wat heb ik de gebruikers aangedaan? Tot ik me realiseerde dat het juist om die kwetsbaarheid gaat. Er zitten nu bordjes op met 'I'm vulnerable'. Ik denk dat als je interieurs maakt waarmee je de kwetsbaarheid, de imperfectie en de verbinding met binnen en buiten weet te pakken, dat mensen de elementen waarover ik het heb als vanzelf gaan voelen."

Wat levert dat op?

"Dat mensen op een andere manier naar natuurlijke materialen gaan kijken. Dat ze accepteren dat een betonnen vloer een scheur krijgt, dat je een vlek in een ongelakte houten tafel kunt schrobben met groene zeep. De monniken deden dat vroeger al, als je die tafels terugziet, dan weet je niet wat je ziet. Een natuurmateriaal dat behandeld wordt met natuurmateriaal maakt het materiaal alleen nog maar mooier. Maar dat zijn we door de jaren heen vergeten. We gooien overal laklagen op, want we willen geen koffievlekken. Wie heeft ons dat geleerd? Het is tijd dat we dit soort denkbeelden doorbreken."

WE GOOIEN OVERAL
LAKLAGEN OP, WANT
WE WILLEN GEEN
KOFFIEVLEKKEN.
WIE HEEFT ONS DAT
GELEERD?

Krijg je opdrachtgevers altijd mee in jouw vernieuwende denkwijze?

"Ik denk dat het de kunst is dat je je verhaal weet over te brengen. Zo heb ik een project gedaan voor de Ombudsman. Die kreeg samen met de Rijksgebouwendienst een nieuw kantoor in Den Haag. Dan is eigenlijk de standaardprocedure: alles wat er is, gaat eruit en er komt een heel nieuw interieur in. Toen ik het pand voor het eerst bezocht, dacht ik: het huidige interieur is van zo'n hoogwaardige kwaliteit, dat krijgen ze nooit meer zo mooi terug. Ik besloot om tegen de stroom in te zwemmen en te vragen of ik eerst mijn verhaal aan een groot team mocht vertellen. Tijdens mijn presentatie

De Nationale Ombudsman, Den Haag

heb ik iedereen bewust gemaakt van de kwaliteit van het interieur dat ze hadden. Ja, het was gedateerd, maar de basis was dik in orde. Daarom stelde ik een patchwerk voor waarbij ik het oude interieur zou bijwerken en combineren met nieuw, waardoor het samengevoegd zou worden tot één nieuwe wereld. Het werd een succes en mensen waren heel blij met het eindresultaat. Stel je voor dat we alles zomaar hadden weggegooid."

Is dat voor jou hoe interieurarchitecten in de toekomst het verschil kunnen maken?

"Mijn boodschap geldt voor iedereen, niet alleen voor interieurarchitecten. Al heb ik me de afgelopen jaren wel ontpopt tot een interieuractivist. Niet omdat ik van nature activistisch ben, maar omdat ik aanvoel dat er een knop om moet. Als interieurarchitecten daar vorm aan gaan geven, daar hun vernieuwingen instoppen, dan denk ik dat we ver kunnen komen. Onze kracht is onze creativiteit, laten we die inzetten!"